

Грибань Г.В. Складові діагностики порушень синтаксичного компоненту мовлення молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення / Г.В. Грибань // Діти з особливими потребами в освітньому просторі : Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», 10-11 жовтня 2019 року, Чернігів (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка).] . –Київ : Симоненко О. І., 2019.–С. 32 – 34.

**Грибань Галина Віталіївна,
науковий співробітник відділу логопедії,
Інституту спеціальної педагогіки
і психології імені Миколи Ярмаченка,
НАПН України, м. Київ, Україна**

СКЛАДОВІ ДІАГНОСТИКИ ПОРУШЕНЬ СИНТАКСИЧНОГО КОМПОНЕНТУ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Учні з тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ), навчаючись у молодших класах, мають труднощі в опануванні програмового матеріалу, зокрема предметів мовного циклу. Труднощі навчання обумовлені наявністю системного порушення мовленнєвої діяльності (ЗНМ), обмеженістю мовленнєвого досвіду та особливостями їхнього психофізичного розвитку (О.Л.Жильцова, Г.А.Каше, Р.І.Лалаєва, Р.Є.Левіна, О.М.Мастюкова, І.В.Прищєпова, І.М.Садовнікова, Є.Ф.Соботович, Л.Ф.Спірова, В.В.Тарасун та ін.). Складні і стійкі порушення формування лексики і граматичної будови мови негативно позначаються на розвитку зв'язного мовлення і спричиняють виражені порушення писемного мовлення. Наявність у дітей вторинних відхилень в розвитку ведучих психічних процесів (сприймання, уваги, пам'яті, уявлення та ін.) створює додаткові утруднення в оволодінні зв'язним мовленням [4].

Молодші школярі із ТПМ мають свої психологічні особливості:

- нестійка увага;
- недостатня пильність, спостережливість за мовленням;
- недостатній розвиток словесно-логічного мислення;
- недостатня вербальна пам'ять;
- недостатній розвиток самоконтролю за власним мовленням;
- порушення емоційно-вольової сфери.

Грибань Г.В. Складові діагностики порушень синтаксичного компоненту мовлення молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення / Г.В. Грибань // Діти з особливими потребами в освітньому просторі : Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», 10-11 жовтня 2019 року, Чернігів (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка).] . –Київ : Симоненко О. І., 2019.–С. 32 – 34.

Отже, мовленнєві вади негативно впливають на можливість вільного спілкування дитини з іншими дітьми. Усе це поєднується з особливостями психічної діяльності, що значно утруднює спонтанний розвиток комунікативної поведінки.

Найвищим рівнем будови мови є синтаксичний, одиницею якого виступає речення [2]. Синтаксис – розділ граматики, що вивчає граматичну будову словосполучень та речень у мові. Синтаксис розпочинається там, де ми виходимо за межі слова або стійкої сполуки слів, де постає зв'язне мовлення з його вільною комбінацією лексичних одиниць у межах словосполучення або речення [1]. Зв'язне мовлення напряму залежить від граматично правильної зміни слів, побудови словосполучень, використання різноманітних синтаксичних конструкцій. Через співвідношення мовних одиниць - слова, словосполучення, речення – відбувається вихід в текст, в побудову зв'язного висловлювання.

Для визначення напрямів і змісту корекційно-розвивальної роботи необхідно провести діагностику та комплексну оцінку синтаксичного компоненту мовлення молодших школярів з ТПМ [3].

Напрями діагностики синтаксичної сторони мовлення:

- наявність фразового мовлення;
- об'єм та типи речень, що вживаються;
- вільне користування фразовим мовленням;
- складання розповіді за серією малюнків;
- здатність до переказу.

Аналіз речень (усно та письмово):

- визначити, де речення, а де окремі слова (розрізнення понять «слово», «речення»), аналіз змісту речень (кількість слів у реченні);
- визначити, де речення з двох (трьох, чотирьох) слів, а де два слова, що не складають речення;

Грибань Г.В. Складові діагностики порушень синтаксичного компоненту мовлення молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення / Г.В. Грибань // Діти з особливими потребами в освітньому просторі : Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», 10-11 жовтня 2019 року, Чернігів (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка).] . –Київ : Симоненко О. І., 2019.–С. 32 – 34.

- за предметними малюнками скласти речення з двох (трьох, чотирьох) слів; за малюнками дібрати слова, що не складають речення;
- уміння використовувати прийменники у самостійному мовленні (за малюнками);
- узгодження у роді та числі різних частин мови (займенники з іменниками, іменників та прикметників);
- змінювання іменників і прикметників за відмінками, узгодження їх із дієсловами у роді та числі;
- вміння будувати речення з поданих слів (деформовані речення);
- складання речень за сюжетними малюнками;
- складання розповіді за серіями сюжетних малюнків.

Дослідження синтаксичної будови речення:

- складання фраз (речень) за малюнками («Дівчинка поливає квіти. Дівчинка ловить метелика.»);
- складання фраз за зразком («Я читатиму речення, а ти склади подібне.»);
- складання речень із слів у початковій формі («Діти, кататися, самокат. Кішка, їсти, риба.»);
- перевірка точності розуміння речень («Я читатиму речення, а ти, якщо помітиш помилку, виправ її: Собака увійшла до будинку. Кішка повисла в дереві.»).

Обстеження проводиться з урахуванням індивідуального рівня мовленнєвого розвитку учня і може варіюватися та доповнюватися.

Список літературних джерел:

1. Загнітко А.П. Теорія сучасного синтаксису: Монографія. / Загнітко. А.П. – Донецьк: ДонНУ, 2007. – 294 с.

Грибань Г.В. Складові діагностики порушень синтаксичного компоненту мовлення молодших школярів з тяжкими порушеннями мовлення / Г.В. Грибань // Діти з особливими потребами в освітньому просторі : Збірник матеріалів V Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки, психології та реабілітології «Діти з особливими потребами в освітньому просторі», 10-11 жовтня 2019 року, Чернігів (Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка).] . –Київ : Симоненко О. І., 2019.–С. 32 – 34.

2. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти.) / Кочерган М.П. – К.: Видавничий центр «Академія», 2000. – 368с.

3. Програми з корекційно-розвиткової роботи для підготовчих, 1-4 класів спеціальних загальноосвітніх навчальних закладів для дітей з тяжкими порушеннями мовлення: «Корекція розвитку» / За ред. Данілавічюте Е.А., Колупаєвої А.А., Трофименко Л.І.- Київ – Чернівці: Букрек, 2017. – С.36-44, С.58-65.

4. Спирова Л.Ф. Особенности речевого развития учащихся с тяжёлыми нарушениями речи (I-IVкл.) / Спирова Л.Ф. – М.: Педагогика, 1980. – 192 с.